

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

Esti Kornél vallomása

(NOVELLA)*



– Ne féljeteK semmitől – biztatott múltkor bennünket. – Sohase történhet veletek olyasmi, amit nem bírtok elviselni. Így van megalkotva az élet. A valóság szegényes és lapos. Csak a képzelet hatalmas és döbrentő. Én legalább azt tapasztaltam, hogy nekem az igazi szenvedést mindig egy csapástól, egy betegségtől való félelem okozta, nem pedig az, ami később bekövetkezett. A képzelet mindent fölnagyít. Viszont a valóság a képzelet túlzásaival szemben majdnem megnyugtató, mert józan, hűvös, kézzelfogható. A képzelet határtalan. De a valóságnak mindig van határa.

Most elmesélek nektek valamit. Emlékeztek a spanyoljárványra? Akkoriban a temetőKben egymásra rakták a koporsókat, mert nem volt számukra elegendő hely, s az újságok feketedtek a gyászjelentésektől. Azokon az ijedelmes, ködös, szürke reggeleken riadtan olvastam a halottak névsorát s mindennap fölfedeztem egy barátom, egy-két ismerősöm nevét. Számítgattam, mikor kerül majd rám a sor, hogy hetekig nyomjam az ágyat, vagy pár óra alatt elpatkoljak.

Meggyőződés nélkül, inkább lelkiismeretem csitítására igyekeztem megelőzni a bajt. Nem jártam kávéházba, nem szálltam villamosra, lehetőleg a kézfogást is kerültem. Gyakrabban mostam kezet. FertőtlenítőlabdacsoKat nyeltem. Még az utcán is öblögettem a torkom, a torokvizet mindenüvé magammal vittem. Lemondtam a dohányzásról, hogy szájamhoz – a fertőzés főkapujához – minél kevesebbet nyúljak. Orvosbarátom tanácsára, előzetes védekezés gyanánt, naponta háromszor igen kis kininadagot is vettem. Közben állandóan arra gondoltam, hogy milyen napon, milyen órában betegszem majd meg, s esténként előntött a boldogság, hogy megmenekültem attól, ami minden percemen lidércnyomásként uralkodott.

Egy este az írói körből tértem haza. Ott megbíztak, hogy aznap elhunyt barátom koporsójánál beszéljek. Íróasztalalomhoz ültem. Papírra akartam vetni pár mondatot. Kicsavartam töltőtollamat. Vagy tíz percig bután, közönyösen meredtem a papírra. Máskor ennyi idő alatt oldalakat írok. Mindezt levertségemnek tulajdonítottam. Fölkeltem, megmértem magam. Már magas lázam volt. Azonnal

* A novella megjelent: *Pesti Hírlap Vasárnapja*, 1932. jan. 31. 8. – Helyesírását korszerűsítettük, és töröltük az olvasászavaró bekezdés eleji gondolatjeleket. – B. T.

tudtam, hogy én is megkaptam a spanyolt, s másnap nem leszek gyászszónok, de lehet, hogy huszonnégy óra múlva az én koporsóm fölött fog beszélni valaki más.

Megvettem az ágyam, lefeküdtem. Csodálatosképpen sokkal higgadtabban ítélt meg a helyzetet, mint annak előtte. Nem tartoztam többé az egészséges emberek közé. A spanyolbetegek nagy társadalmába tartoztam. Ez a tudat tegnap még halálra ijesztette volna azt az egészséges embert, aki látja ezt a láztól sápadt beteget, de én már nem voltam az az egészséges ember, aki kívülről szemlél valamit, csak egy beteg ember voltam, aki egyszerre azonosította magát betegségével, belülről érzett mindent, s ez határozottan jobb volt. Mit is csináltam először? Ja igen, telefonoztam az orvosnak, aki a kis kininadagokat rendelte, hogy jöjjön azonnal. Addig a paplanomon heverő orvosi lexikonokat lapozgattam, hogy megtudjak valamit a halálozás arányszámáról. Borogatást kötöttem torkomra. Igazgattam párnáim. Nem maga a baj foglalkoztatott, hanem annak részletei. Esküszöm, fiúk, hogy csak az egész rettenetes, madártávlatból, a részletek nyájasak, vigasztalóak. Az életosztón dolgozik itt: elaprózzuk, széttördeljük, kis mozzanatokká daraboljuk a szerencsétlenséget, melynek áldozatai vagyunk. Az, aki beleesik egy kútba, a kútgödör tégláit meg a vizet látja, s az, aki a villamos kerekei alá kerül, a sánt meg az életmentő deszkát veszi észre, nem a halált. Én is hasonlóan cselekedtem. Bíbelődtem a fejfájásommal, a lázzal. Határozottan szórakoztatott.

Az orvos nevetett vastag basszushangomon, tudniillik már egészen berekedtem. Biztosított, hogy szívem kitűnő. Rendelvényéből, melyet később elolvastam, megállapítottam, hogy szívemet közel se tartja oly kitűnőnek, mint állította. Szívizgatót rendelt. Azzal áltattam magam, hogy sebaj, úgyse lesz tüdőgyulladásom. Egyelőre a tüdőgyulladástól féltem. Két nap múlva megkaptam a tüdőgyulladást is. Ekkor már attól se féltem. Egyszerűen a tüdőgyulladásos spanyolbetegek közé léptem. Ez tény volt, semmi egyéb. Beértem azzal, hogy csak a jobb-lebény van megtámadva, annak is oly parányi része, hogy beszélni se érdemes róla, hiszen hány ezren épülnek föl azok közül is, akik kétoldali tüdőgyulladást kapnak. Sokat szenvedtem a láztól. Lábszárcsontjaim úgy sajogtak, mintha szekercével hasogatták volna. Erre port vettem be, izzadtam, elszenderedtem. Különös mámort okozott a törzsborogatás megújítása, amikor dideregni kezdtem, aztán a jeges lepedő lassan áttüzesedett testemtől. Semmi boldogság se fogható a szenvedés megszűnéséhez.

Szóval elbábrálgattam betegségemmel, sorsommal, életemmel, s jobbra-balra bukácsoltam öt hétig, míg föl nem lábadtam, mindig csak kis életterületeket látva, sohasem azt, hogy spanyolos vagyok és esetleg el is pusztulhatok. Meg vagyok győződve, hogyha tovább haladok a halál felé vezető úton és lefelé gurulok a lejtőn, akkor is hasonló semmiségek foglalkoztattak volna. Értsétek meg, csak a dolgok elképzelése szörnyű. Maga a valóság nem. Az összerakott mozaikmunka, „Kleinmalerei”, csupa tört rész. A képzelet azonban az egybemarkolás, a világosság, az egész.

Ezt a tapasztalatomat azóta sokszor hasznosítottam. Évekkel ezelőtt például egy közeli hozzátartómat operálni kellett. Gennyes vakbélgyulladásra volt rázóhideggel, hashártyagyulladásra lépett föl. Éjjel magam vittem be a kórházba. Tüstént lefektettem a műtőasztalra. Borzasztó állapotban volt. De én is. Rajta azal segítettem, hogy átadtam a sebésznek, magamon pedig azzal, hogy a műtétet végignéztem. A sebész eleinte nem akart ebbe belemenni. Csak később engedett, elnéző mosollyal. Nyilván azt gondolta, hogy kegyetlenkedő vérimádó vagyok, akinek a szenvedés látása beteges kéjt okoz. Mennyire tévedett. Én ezzel a szörnyűséggel egy másik, nagyobb szörnyűséget hűtöttem. Mert szörnyű volt az, amikor a beteget elaltatták és nyögött és úgy rőfögött, mint a disznó, és a hasa hatalmasan fölpuffadt, de a műtét elképzelése, ott künn a kórházi folyosón, még szörnyűbb lett volna.

Így van ez, barátaim. És ez a jó. A halálban sem az a borzasztó, hogy meghalunk, hanem hogy ezt tudjuk és elképzeljük.

